

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

**МУЗИЧНА ТА ХОРЕОГРАФІЧНА ОСВІТА
В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОГО
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

**Матеріали і тези VIII Міжнародної конференції
молодих учених та студентів
(14-15 жовтня 2022 р.)**

2 том

ОДЕСА 2022

УДК: 37+78+792.8+008-021.1

Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства. Матеріали і тези VIII Міжнародної конференції молодих учених та студентів (Одеса 14-15 жовтня 2022 р.). — Т.2. — Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2022. — 163 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського». Протокол № 4 від 27.10. 2022 р.

Рецензенти:

Мартинюк Тетяна Володимирівна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри-професор кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Демидова Віола Григорівна, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені Антоніни Нежданової.

Матеріали і тези друкуються в авторській редакції

©Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2022

Ганна РАЛЮ

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ВИКОНАННЯ ГАМ НА КСИЛОФОНІ ЯК ЗАСІБ ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ МУЗИКАНТА

Анотація. Розглянуто проблему опанування технікою гри на ксилофоні учнями-початківцями. Розкрито значення гам у технічному розвитку виконавця на звуковисотних клавішних ударних інструментах. Виявлено комплекс умінь і навичок учнів у процесі роботи над даним видом інструктивного матеріалу.

Ключові слова: гама, ксилофон, звуковисотний клавішний ударний інструмент, учень-початківець, уміння, навички, «клавіатурна топографія».

PLAYING SCALES ON THE XYLOPHONE AS A MEANS OF TECHNICAL DEVELOPMENT OF A MUSICIAN

Abstract. The problem of mastering the technique of playing the xylophone by beginner students is considered. The importance of scales in the technical development of a performer on pitched keyboard percussion instruments is revealed. The complex of abilities and skills of students in the process of working on this type of instructional material was revealed.

Key words: scale, xylophone, pitch keyboard percussion instrument, beginner pupil, ability, skills, «keyboard topography».

Однією з обговорюваних і досліджуваних проблем у музикознавстві, музичній педагогіці, як вченими теоретиками, так і виконавцями-практиками, є формування виконавської майстерності учнів. Це складний процес, що включає два взаємозалежних між собою компоненти – художньо-творчий і технічний, без яких неможливо досягти досконалого виконання.

Проте, перед тим, як учень-початківець стикається з художніми завданнями, що стоять перед ним при розучуванні та виконанні музичних творів, йому необхідно, в першу чергу, опанувати певними технічними уміннями та навичками. Саме за їх допомогою молодий музикант зможе адекватно інтерпретувати та відтворювати задум композитора. У зв'язку з цим, формування технічних умінь та навичок учнів-початківців потребує особливої уваги. Зазначимо, що їхньому оволодінню, перш за все, сприяє вивчення та відпрацювання різноманітних виконавських вправ, які становлять основу роботи над інструктивним матеріалом у спеціальному класі. Одним із таких видів вправ,

що надає важливе значення щодо розвитку техніки гри на музичному інструменті вважається виконання гам.

Так, Ю. Юцевич визначає «гами» як «частину звукоряду в межах октави, де ступені ладу розташовані послідовно один за одним у висхідному або низхідному порядку» (Юцевич, 2009, с. 48).

Як відомо, у процесі навчання на музичному інструменті учню необхідно ознайомитися з різними видами і способами виконання гам. Слід зазначити, що у класі фортепіано, скрипки, духових інструментів існують вже давно усталені методи роботи над гами, які постійно застосовуються викладачами під час занять. Але стосовно ударних інструментів існують деякі протиріччя.

Виходячи з власного досвіду було виявлено, що роботі над інструктивним матеріалом під час навчання гри на ксилофоні, зокрема, над гами, приділяється недостатньо уваги. У більшості випадків їх вивчення носить хаотичний характер і відбувається тільки перед проведенням заходів поточного контролю.

Окрім цього, технічні складнощі, які виникають у процесі роботи над художнім репертуаром, здебільшого відпрацьовуються на основі матеріалу музичних творів учнів. Тут треба зазначити, що застосування такого методу роботи більш виправданий для учнів з певною виконавською підготовкою, а на початковому етапі навчання — може «відтягнути» цей процес. І пов'язано це з тим, що учню, який стикається з новими технічними завданнями лише у музичному творі, доведеться витратити більше зусиль і часу для ознайомлення з принципами їх виконання, а потім й на вивчення у тому вигляді, в якому вони представлені в композиції. Саме тому вивчення гам і різноманітних технічних вправ, які спрямовані на оволодіння певними прийомами гри на інструменті, вбачаються ефективними в подальшій роботі над художнім репертуаром.

У цьому контексті необхідно визначити, яким саме виконавським умінням та навичкам сприяє опанування гами учнями на початковому етапі навчання гри на ударних інструментах. В першу чергу, гра гам допомагає учню-початківцю пристосуватися до так званої «клавійної топографії» інструмента. Незважаючи на те, що поняття «клавійна топографія» отримала широке розповсюдження серед учених — провідних теоретиків-музикантів та виконавців, саме слово «топографія» тісно пов'язане з геодезією. У великому тлумачному словнику сучасної української мови «топографія» трактується як «опис місця та розміщення окремих ділянок або органів стосовно один одного» (Великий тлумачний словник сучасної української мови). Саме з цієї позиції, на нашу думку, слід розглядати клавійну топографію інструмента.

Необхідно зазначити, що розташування пластин звуковисотного клавійного ударного інструменту, їх ширина та довжина, можуть варіюватися у

залежності від виду інструменту, його діапазону і навіть моделі, що врешті-решт, може вплинути на якість виконання навіть професійних музикантів.

Так, Г. Брейєр, відомий американський виконавець ХХ століття, в інтерв'ю з Р. Ейлзом згадує випадок, який стався на одному з концертів, де їхньому колективу прийшлося грати на мексиканській маримбі, розташування пластин якої відрізнялося від американських аналогів: «Одного разу нас запросили пограти у місті Брансвіку. Для виступу організатори підготували декілька мексиканських маримб і запропонували зіграти на них. Ми були збентежені, оскільки все було дуже незрозуміло та заплутано, для того, щоб знайти необхідні ноти на інструменті» (Eyles, 1989, с. 43).

Аналогічна ситуація може виникнути, якщо учню запропонувати під час гри на дворядному ксилофоні перейти на чотирирядну конструкцію. Слід акцентувати увагу, що чотирирядна конструкція наразі вже втратила свою популярність і не використовується у педагогічній та виконавській практиці. Але в середині ХХ століття виконавцю треба було опанувати вміннями та навичками гри на обох із них. Цікавим є те, що «клавійатурна топографія» цих інструментів кардинально відрізнялася не тільки одна від одної, але й сама конструкція чотирирядного інструменту, включаючи розташування, ширину, довжину пластин та їх кількість до 1950 року не мала єдиного стандарту. Це було пов'язано з тим, що було відсутнє промислове виробництво інструменту і кожен з них виготовлявся або самостійно музикантом, або певним майстром.

З огляду на те, що «клавійатурна топографія» звуковисотних клавійних ударних інструментів може мати свої особливості, саме виконання гам може сприяти прискореному звиканню до неї.

Слід зазначити, що будь-яка гама має свій унікальний «рельєф». Дворядний ксилофон сконструйований таким чином, що пластини при виконанні гами до-мажор, знаходяться на плоскій поверхні і відповідно руки музиканта рухаються по прямолінійній траєкторії. Але, як тільки виконавець стикається з тим, що йому доводиться виконувати гаму з бемолями та дієзами, рельєф гами видозмінюється. Це, в свою чергу, потребує від музиканта певного корегування, зв'язаного з переміщенням рук з нижнього ряду пластин на верхню, а також зміни положення палок у процесі гри. У зв'язку з цим, при виконанні гами з різним «рельєфом» учень не тільки пристосовується до кожного з них, але й поступово оволодіває автоматизованими навичками необхідних виконавських дій.

Виконання гам також сприяє закріпленню та розвитку координаційних навичок. У процесі їх виконання на ксилофоні використовуються вертикальні рухи рук, що пов'язані із замахом і безпосередньо ударом по пластині інструмента, а також горизонтальні рухи – перехід з одної «клавіші» на іншу.

Окрім цього, розучування та виконання гам на початковому етапі виконує ще одну важливу функцію, а саме, формують знання учня про мажорний та мінорний лад, тональності та їх співвідношення, а також надають уяву про структуру різних видів гам.

У процесі роботи над гами на звуковисотних клавішних ударних інструментах, зокрема, на ксилофоні, викладачу необхідно позначити коло завдань. Серед основних можна виокремити такі: дотримання метроритмічної точності виконання, рівності звучання, певної динаміки, артикуляції, темпу, аплікатури тощо.

Отже, виконання гам на музичних інструментах, зокрема, на ксилофоні, є важливою складовою технічного розвитку музиканта, завдяки яким можна також навчитися орієнтуватися у будові клавіатури, вдосконалити координацію рухів, розвинути метроритмічні та слухові здібності тощо. Розучування гам не повинно відбуватися тільки для моніторингу навчальних результатів учнів під час заходів поточного контролю, їх відпрацювання має зайняти важливе місце у щоденній системі професійної підготовки музиканта. Кожному викладачу класу ударних інструментів слід більш ретельніше підходити саме до методики роботи над таким видом інструктивного матеріалу, яка, у свою чергу, повинна бути структурованою та ефективною для технічного розвитку кожного учня.

Література

1. Бусел, В. Т. (Ред.). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Топографія. Відновлено з <https://slovnyk.me/dict/vts/топографія>.
2. Юцевич, Ю. Є. (2009). *Музика. Словник-довідник* (вид. 2-ге, переробл. і доп.). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. Відновлено з <https://archive.org/details/dovidnyk2003/page/n1/mode/2up>.
3. Eyles, R. (1989). *Ragtime and novelty xylophone performance practices* (degree of Doctor of Musical Arts). Catholic University of America. Washington, D.C.

Го ЯНЬЦІОНЬ

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ДИДАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ

Актуальність теоретичних розвідок щодо формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу в межах їхньої фахової підготовки побільшується потребою в розробці відповідного методичного